

Megjelenik minden csütörtökön, sz. fele. képpel ellátva. Előfizetési ár: Évesre ötven 6 Ft.; félévre 3 Ft.; negyedévre 1,50 Ft. Előre tétlen minden postautómatai és könyvtárnai. Hirdetések díja: 4 hasáboljott sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: március utca 2. sz. 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barabok tere 7. szám.

Gr. Pejaševich Péter horvát-szlavon miniszter.

A központi magyar kormány tagjai közé utóbbi napokban kinevezettek közül a harmadik miniszter areképét mutatjuk be ma: gróf Pejaševich Péterét, kit ő felsége bizalma a horvát-szlavon ügyek vezetésével bízott meg a bánná kinevezett Bedekovits helyére.

Azon horvát hazafiak közé tartozik, kiknek szilárd meggyőződésük, hogy a horvát és magyar nemzetnek testvéries egyetértésre van szükségük, s kik a fennálló viszony megalkotásán buzgólkodtak, s annak fentartását szívükön viselik.

Az új miniszternek nemesnek ugynevezett bokros érdemei. A nyilvános életben nem igen szerepelt, és sem a bíróságban, sem pedig a politikai küzdőterén nem találkoztunk vele. A közigazgatás terén látjuk őt három ízben mint főispánt.

1804-ben febr. 20-án született, s szülői katonai pályára szánták. Hosszabb ideig tanult a bécsi Theresianumban, de azért nem lett katona.

1845-ben Körösmegye főispánjává nevezetvén ki, a 48-iki események mint illetet találták. Pejaševich osztintén kintuntette, hogy roszalja a horvátországi eseményeket s ezért sok zaklatást is szenvedett, nevezetesen Jellasiéhtól, ki birtokeit sereoltattott.

1851-ben Verőce megye főispánja volt nyole éven át, mikor visszavonult a közigyektől; de 1861-ben Szerém megyének főispánságával kinaltatván meg, azt el is fogadta.

Pejaševich miniszterré történt kinevezetését a horvát körökben elégülten fogadták, mintán lovagiassága, higgadt-sága, szilárd magánjelleme mindenütt ismeretes.

Nebraška.

(Gerstaecker F. beszétye.)

(Folytatás.)

György hallgatva és esodálkozva tekintettutána. Mily kedves volt ő, mily szép, mily aggódva gondoskodott róla, s mégis mily vadul és daeosan villámlott néha szeme, ha észrevétlenül gondolta őt szemlélni. Talán csak képmutatás volt jó-sága, s most azért sietett el, hogy az ellenségeket előhívja, s őt azok gyűlöletének s vérszomjának kiadja. De nem, saját maga előtt szégyenlé magát, hogy

ily gyalázatos árulást csak föltehett róla. Nebraška nem lehet áruló, a jó, kedves szem nem tudhat hazudni, s ha néha haragosan nézett is, hát nem volt igaz-a? Fivéreinek, vagy törzse valamely tagjának vére kezein száradhat, s ha mindjárt életének védelmezésével ontotta is azt ki, miért lépett e földre, mely a vörös emberek tulajdona? miért lépett át idegen jószágra? Azért távozzatok haszontalan gondolatok; érezte, hogy itt biztos leend, s egy közeli, pompás virágokkal elhalmazott bokorhoz lépve, levét ruháit s beugrott a tiszta habokba.

Gr. Pejaševich Péter, horvát-szlavon miniszter.

De ime, mily fekete és sötét lön egyszerre az ég, mily gyorsan üzik egymást a villámok a felhők között, mit tompa mennydörgések követnek; s mily homályosan csillog egyszerre a tó felszíne s mint dob a felszínre kis, apró hullámocskákat, mintha ott lent valami pezsegne s forna, hogy az majdan borzasztó erővel törjön ki. Talán a magas, kék sziklák — a melyeket előbb észre sem vett — vetik árnyekukat oly barátságatlanul a vízre, vagy talán a haragos ég az, mely itt visszatükröződik. Ugy tetszett neki, mintha elakarná őt vonni a parttól valami erős özönlés, s mintha

ez őt a víztükröz középpontja felé huroolná, hol világosan észrevetheté, miszerint ott víztölesér alakul.

Nem maradhatott tovább a vízben; a part felé uszott, s csakugyan érezte, hogy nem csalódott, mert mintegy erőszakkal húzá el őt az özönlés a parttól, s minden erejét össze kellett szednie, hogy ismét elérje a száraz talajt, s mily esendes és barátságos volt a tő előbb a napfényben, hogy azt gondolta, mikép a fenéken levő kavicsokat is észrevetheti.

A furdés fölfrisítette őt, de az erőlködések, hogy a partot elérje, még jobban kimeríték erejét, mint a hogy ez előbb kimerülve volt, s oly gyöngöses lepte meg, hogy félig öntudatlan állapotban rogyott össze a parton. De ez nem tartott sokáig, föl-kelt, fölvev ruháit, s türelmetlenül várt a szép leány visszajöttét, ki nem is hagyott sokáig magára vártni.

Mily szép volt — mily angyalszép! — Már régen volt az, hogy vadéletét követve, a sívatagban kóborgott, s a szép nők társaságától elidegenült, s most mégis úgy tetszett neki, mintha nemesebb vonásokat, s oly karesu, s e mellett mégis oly teljes természet, soha nem látott volna életében. Sőt még a sötét bőr sem zavará meg a varázst, hanem még nagyobb ingert kölöszöntött annak. Hanem megváltozott-nak látszott, meglehet azért, hogy haj-fundékát kibontotta, s most haja koronakint köríté fejét. Kevélyen, csaknem fejedelmileg közeledett, s szeméi, a mint az övéivel találkoztak, büszkén s daeosan néztek rá. De ez nem tartott tovább egy pillanatnál, már a legközelebbi percben ismét oly kedvesen mosolygott, mialatt egy szeles falevelet terjesztett ki előtte, melyet összehajtogatva, két kezében hozott, melyben süttöt húsda-rabok s barna kenyér volt, melyekkel György magát frísítse s enyhítse.

— Most egyél, idegen! — szolt barátságosan, mialatt egy lépést hátrált, s kezét oldalához tartá, hol fénylő tomahawk volt övébe szarva, melyet csak most vett észre György, — egyél s lakjál jól, mert hosszú s fáradságos utat kell még ten-ned, s sok veszély fenyeget még, melyekkel szemben erőre lesz szükséged.

— Mily esodálatos! — szolt György, egy tekintetet vetve a tóra, mely ismét világosan, esöndesen és a napfényben ragyogva terült el előtte, —

még csak néhány pillanat előtt is feneketlennek tartám e vizet, rohanó sebességgel egy vízözön felé sietve, mely fekete mélység fölött képződött, s most oly esőndesnek, oly békésnek és veszélytelennek látszik, mintha a gyermek is bántatlanul megfürödhetne benne.

— Ép olyan, mint az emberek szíve, — viszonzá komolyan a fiatal nő, — változó, esalékony, s e mellett feneketlen. Igaz, hogy a napfényben a gyöngyök, melyeket kebelében rejt, fénylenek, de mihelyt a nap elé felhő vonul, ő is elborul, s vadul s viharosan forr ilyenkor.

— Mi lett Nebráska? — kiáltott fel György, mert egyszerre egészen megváltozott a fiatal nő. Homloka sötét redőkbe vonult, szeme villámokat szórt, termete fölegyenesedett, s csaknem göresösen nyult keze nem szívéhez, hanem az oldalán függő tomahawk-hoz. Sokkal idősebbnek tetszett ekkor neki, mint a mily időseknek eddig tartá, s mint e sivatag haragos istene állott előtte. Bámulva tekintett a fiatal férfi róá s halkán folytató: — Talán csináltam valamit, a mi neked nem tetszik?

— Nem, — szólt a fiatal nő mosolygva, s varázsgyorsasággal ismét a félénk leánya állott előtte, — most nem, midőn segélytelenül s halálodhoz közel találalak tavam partján. Nemzünk nem harsol segélytelenekkel, s midőn összelel, a fehér emberek, először esekély számmal léptek vidékünkre, mert főnökük otthon tűrni nem akarta, hogy istenüket saját módjuk szerint tiszteljék, barátságosan fogadtuk őket, ételt, italt adtuk nekik, földet, s vetni való kukoricát, és megtanítottuk őket a szarvas és bivaly üldözni. Oly kevesen voltak, hogy könnyen megsemmisíthettük volna mind, de gyöngék voltak a segélytelenek, s mi kezet nyújtottunk nekik. Nem kellett volna őket tűrnünk, — folytató komolyan tovább — mert ti rosszul köszöntétek ezt meg. Haja hátját után érkezett, melyek több s több ideget hoztak. Új, rettenetes fegyvereket is hoztak, melyek villámot és mennydörgést hordtak magukban s halált okoztak soraink között. Későn vetők csak észre, hogy mily nagyon hibáztunk, de Manitu nem haragudott meg ezért ránk, mert csak a jóban mentünk messze, csak az idegenek iránti szánalomból áldoztuk fel országunkat s atyáink sírját, nem pedig gyűlöletből s kincsvágyból, mely népedet jellemzi, idegen, s a szégyen bélyegét súti rátok. De egyél, — szólt, kezével intve, — egyél, s erősítsd magad, s ne beszéljünk az emultráról, mit már úgy sem lehet megváltoztatni; egyikünkre sem volna jó, ha felszakitnók a régi sebeket hasztalanul, s mit használna nekünk egy levelet szakítani le a fáról, mely gyökereit a mi vidékünkre terjeszté ki, midőn az egész törzset meg nem semmisíthetjük. Kicsiny bosszu, mely a tomahawkra csak foltot ejt.

György teljesíté a parancsot, mert valóban éhes is volt. De mindazonáltal habár három nap óta egy falatot sem evett, egy harapás elég volt őt kielégíteni. Lehet, hogy gyomra a hosszsz, önkénytelen bűjt által elgyöngült, s hogy ezután ismét szoknia kell a táplálékony eledel megemésztéséhez. Akaratlanul nyugodott a fiatal férfi tekintete a szép leányon, kik most a földön guggolt s titokteljes jegyeket rajzolt a homokba.

György egy tekintetet vetett maga körül s meg kellett vallania, hogy kedvesebb, barátságosabb vidéket soha sem látott életében ennél, a mint az ez órában elterült. Csak most vette észre, hogy esalódott, midőn ez előtt úgy tetszett neki, mintha a tó félkört alakítta, a melynek ő épen középső részébe nyomult. Innen nézve csak széles medert látszott képezni, mely mély bevágásokkal ellátott pompás öböllel végződik, s a legszebb fákkal van beárnyékolva. Esalódott, hogy ő e tóról még eddig semmit sem hallott, pedig sok vadászsal beszélt már, kik egész életüket e vadonban kóborlással töltötték, s e hely elkerülte volna figyelmüket? Hátha ez ama tündérpáradisom, a melyről amaz öreg vadász mesélt s kiesoda akkora fiatal leánya?

De nem, e hajlékony test a földé, ez édes ajkak, a földi szerelem e lelkes szemek nem lehetnek földön túli lényé, s az öreg vadász költött elbeszélést mondott, melylyel legalább megrövidíthetett egy estét a tábori tűz mellett. Hiszen nincsenek többé lelkek és kísértetek, ha voltak is ilyenek talán, — e szelíd lény semmi esetre sem lehet az. Ha; boldogság még ilyenre csak gondolni is.

— Jobban érzed már magad? — kérde e pillanatban Nebráska, s ravaszul mosolygva tekintett rá. Ugy látszik, mikép eleget ettél, hogy nyolc napi önkénytelen bűjtöt ismét jóvá tégy. Jere most esnákomra, arra a kis szigetre akar lak ott vinni, hogy neked e hely minden esodáját megmutassam, mert estéig még vendégem vagy. De mihelyt a nap nyugoton lenyugszik, nem lehet tovább késedelmeskedni, s egész éjen keresztül gyorsan kell nyugadni, hogy jókora darab föld legyen közted s e tó között.

— S mitől kellene, Nebráska, fölne ott, hol te oltalmazol?

— Mindentől — válaszolt a fiatal nő komolyan, s ismét ama esodálatos és idegen tűz égett szemében. Mindentől, mert ha a repülő medve téged itt talál, el vagy veszve, s tagjaid még ez éjjel sünek a kámpadon.

— A repülő medve? — kérde György fejrázva, még soha sem hallottam e főnök nevét; még fiatalnak s hírnév nélkülinek kell lennie.

— Fiatalnak s hírnév nélkülinek? — nevette keserűn a leánya, — haja ősz, tekintete félelmes, a wigwámja belseje a félérképűek fejbőrével van bevonva, s mindnyájan haresok voltak, kiket fegyverekkel kezükben ütött le. A repülő medve hatalmas főnök. De jőjj, az idő mulik, s míg viszatérünk, lovad is jóllakott s kényugodta magát. Mit akarsz puskáddal? Nem lehetsz ott semmit.

— Csak nem hagyhatom itt a parton hátra fegyveremet?

— És miért ne? Ha előbb jönnek vissza, egy golyó mítsen használ, csak siettetné sorsodat. De csak vidd, talán megnyugtat, ha nem is használ, jőjj! s ezzel a pompás szomorú füzek sűrűjében elűnt, melyek a habokba engedék lecsüngeni hosszú galyaikat, s csakhamar visszatért egy cédrusfából gyönyörűen kifaragott s elől pompásan ékített esnákban, melylyel szorosán a fiatal vadász mellett kötött ki.

György eléggé ismervén ez ingó járműveket, könnyedén ugrott bele, s kérte őt, engedné át neki az evezőt; de Nebráska csak kezével intett neki, hogy a homlokzaton foglaljon helyet, s egymaga hajtá a lengő járművet gyakorlott kezekkel a hullámok fölött. György csakhamar észrevette, miszerint egy kicsiny, gyönyörű sziget felé tart, melyet eddig észre sem vett, s mely éles levelű növények és pálmafajú bokrokkal benőve, pompás látványt nyújtott.

Midőn a varázs szépségű lény átellenében ült, úgy érzé, mintha lelke odavonná hozzá. Szíve majdnem lázasan vert, homloka égett, szeme növekedő esodálkozással és vágygyal csüngött kelleméin. De az tekintetét kerülte; szeme nyugodtan és esőndesen függött azon ponton, a mely felé esónakát hajtá, s midőn egy szűk öbölbe evezett, úgy hogy az egy kagylófélszken állapodott meg, sebesen kinyújt, megragadá a esónak elejéhez erősített szőlővenyigét, s odaköté egy gyöngö bokorhoz.

György ép oly gyorsan követé őt, de nem ügyelt a pompás látványra, mely itt őt körülvevé, nem esodálkozott, hogy itt gyümölcsökkel terhelt narancsfákat lát, míg kint csak elégetett fűvet, s egyes kaktusbokrokat lehet találni. Őrült szenvedélylyel eltele közeledett a fiatal leányhoz, megfogá kezét, dereka körül tevé másik karját, s a belső érzelemtől csaknem elfojtott hangon szólt:

— Nebráska, légy enyém! Vad életet éltam, a sivatagban majd üldöztem, majd mást üldözve jártam, keltem, s a legnagyobb cél, melyet ismertem, a pillanat eredménye volt. — Csak most — csak mióta téged láttalak, érzem tisztán, hogy

valami magasabb, valami boldogság van, melyet eddig nem ismertem, melyet nem is gondoltam: a esőndes házasság boldogsága. Légy enyém! Nézd, e esőndes tó mellett, e pompás fák árnyában, akarek sátozt építeni számunkra. A mi életünk fontartására szükséges, azt könnyen megszerzem jó fegyveremmel, s ha atyád visszajő, s téged boldogan lát karjaim között, úgy szívesen meg fogja áldani frigyünket. Mily sok fehér esatlakozott már törzseidhez, kik azután a törzshöz tartozóknak tekintettek.

A leány nyugodtan engedé oda kezét, sőt még azt is megtúrta, hogy az őt átkarolá. Meg sem mozdult, csak szeme nyugodott komolyan és erősen a férfira, de György nem tudta szerelmelele vagy gyűlöletből. Tekintete fénylett, mintha a férfi legtitkosabb gondolatai közé akarna behatolni. Azonban György, minthogy a leány hallgatott, sürgetőbbben és élénkebben folytató:

— Felelj, leány, csak egy halk, egy kis szócskát mond, hogy: szeretsz, hogy gondolod, miszerint boldog fogsz velem lenni. Törzsedet eddig üldöztem, oh ha gyéd megmutatnom, mikép szeretni tudom, s minden megtámadás ellen megvédek. Hagyd megmutatnom, hogy ezt igazán és becsületesen akarom tenni.

— Bevégezted? — szólt egyszerre a fiatal nő hidegen és keményen. — Nem töltöttem még meg fülcimét eddig már eléggé hazudozásaidal?

— Nebráska! kiáltott György kéréleg.

— Esőndesen! — szólt az indián, miatlatt kezét az övéből kivonta, s testét kiszabadítá ölelése alól, — ismerlek, ravasz, fehér fajzat, s itt ott nem egy vörös férfi leányát boldondítottál már el, kit azután gyűlöletesen megeseáltál s elhagytál.

— Nebráska!

— Hallgass! — kiáltott a szép nő, míg teljes nagyságában emelkedett föl büszkén és parancsolólag. — A mit te nekem mondan akarsz, azt ugy is tudom már előre. Mily sokszor — mily sok ezerszer hallottam már ezt, midőn enyém fölött örködtem, s nekik a madarak hangiesalása által figyelmeztető szótát énekeltem füleikbe.

— Nem értelek.

— Te soha sem fogsz engem megérteni, — szólt hidegen, és gunyosan mosolygva Nebráska, — e azok, kik ott jönnek, egészen máskép fognak veled beszélni. Védj magad, meg akartalak menteni, mert jobbnak hittelek, a hozzád hasonlóknál, de látom, mikép esalódottam, s most saját kezeidbe adom sorsodat. Menekülj, s Manitu leánya megboesát, hogy szemeidet ő hozzá fölemeljed.

— Manitu leánya?

— Menekülj! — szólt hidegen a szép leány, míg karját kinyújtá a part felé: — látod amott a haresok hosszú sorát, kik a tó napkeleti része felé tartanak? Még van időd, még elérheted a másik partot, s megnyergelheted lovadat, csak tarts minddig nyugatra, s ne fordítsd vissza fejedet. De figyelmezz intésemre — ha másodsor lépi át lábát e szent helyet, ugy egy sötét vérfolt fogja befesteni a tiszta tavat, s egy fejbőrrel több függ a repülő medve sátorában.

György gyorsan fordítá fejét azon irány felé, mely felé a leány mutatott, de egy pillanat elég volt őt meggyőzni, hogy ott valóban egy hosszú csapat indus közeledik a sikságon keresztül, kik alkalmasint hares vagy vadászatról térnek meg, mert világosan látszott meztelen, sötét felső testrészek a sivatag száraz, sötét füve között.

— Elárulva! — mormogá lassan, és keserűn maga elé, — tehát csak azért esalátá elhű állapotától, hogy biztos zsákmányként doblass oda törzseidnek.

— Ostoba boldod, — nevetett keserűn a hajdon, miatlatt felig kihozá a kis, szikrázó tomahawkot övéből. — Azt gondolod, hogy ha véredet akartam volna, más segítségére szorultam volna ezt elérni, midőn te elfáradva és elájulva lábaim előtt hevertél? Az egész törzs közeledik ott — még nem gyantják, hogy téged itt találndnak, s téged

még egy fél óráig amaz alacsony bokrok födnek el. Menekülj! nem akarnám véredet kezéimen látni.

— Tehát mégis szeretsz, Nebráska! — kiáltott György megindultan, — oh, ha tudnád mily szenvedélyvel esüng lelkeim rajtad.

— Ismerem e szenvedélyt, — szólott komolyan a fiatal nő, — oly mulékony ez, mint a füst, s egy ember életének kellene ezt megbánnia. Menj, beszéded mérge, de tehetetlenül pattog le füleimről, — menj! Még van időd menekülni. Ha a törzs eléri a tavat, s ha csak egy esonak ereszkedik a vízre, úgy menthetlenül el vagy veszte.

György szólanul állt, vad gondolatok cikáztak át agyán, s mintha az indusó gyanitáná gondolatait, önkénytelenül tomahawkjára tevő kezét. Egyszerre gonosz gondolat cikázott át az ifjú vadász agyán. Csaknem megdöbbenve a gyorsan keletkezett szerelemtől, erősen el volt határozva magát biztosítani e fiatal, gyönyörű leány bírájáról, s ha ez nem sikerül szerelem által, úgy sikertelnie kell érás hatalom által. De azt itt nem vihette végbe. Oda át előbb elő kell fognia lovát, azt megnyergelnie. Ennél vadabb tetteket is követett már el. Sőt még a leáldozó nap is kedvezni látszék merész tervének. A nap már alig volt fél órányira a láthatártól, s gyorsan hangatott alá. Ha beesteledik, úgy az indiánok nem bírák — ha mindjárt földfedeznek is őt — üldözni, s hogy mikép menekül meg tőlük, azt jól tudta már. Most csak az kell még, hogy a leány őt a túlpartra kövesse, s erőszakkal meggyőzze magát, a mily nyugodtan csak lehetett, szólott: — Nebráska, jól van, becsiss meg, ha megbántottalak, csak azt akartam megmondani, hogy mily nagyon meg szerettelek e kevés idő alatt; nem akartalak megsérteni. Válgunk el barátságosan, és vedd az evészót ismét, hogy utóljára, töled kísérve, mehessek keresztül e tavon. Teljesíted kérelmemet?

Nebráska erősen és firkésze tekintett rá, mintha lelkében akarna olvasni, s egy halk, csaknem szánandó mosoly vonult végig ajkain; de még mielőtt szólott volna, beléngrott a esonakba, fölvetve evészóját, s régi helyére inté őt. Ezután eltaszítá a könnyű járművet a parttól, még egy tekintetet vetett azon irány felé, honnan a hazatérő indusokat utóljára látta, s a gyöngye járművet gyorsan hajtá a zajló habokon keresztül a part felé.

Vége következik.)

Az emberiség és történetéből.

(A „Vestiges of the natural history of creation”-ból.)

II.

Az emberek beszéde.

A nem régeiben boldogult Eötvös mondta valahol, hogy a nyelvek rokonságáról ép oly kevésbé következtethetünk az emberek egy törzsből származására, mint állíthatjuk azt, hogy: mert az ausztráliai kutya ép úgy ugat, mint az európai, ugyanegy számszázú czele. Igen, de hát akkor mikép magyarázzuk meg magunknak azon 170 szót, melyet Humboldt az ő- és új világ minden nyelvében közönsnek talált. Humboldt és mások azon nézetet voltak, hogy ama szavak népvándorlások és egyéb néperintkezések következtében vétettek át egymástól, a mi azonban éppen nem áll, mert ama 170 szó olyan, mely a legelső alap-észmeiket fejezi ki, mint például eme sanskrit és perzsa kifejezések: pader, mader, sunu (Sohn), dokhter, brader, mand, wilhawah (Weib), továbbá ashti (gör.: osteon), dent, (dens, dentis, latin), brava (német: Braue), nasa (német: Nase), káru (görög: cheir), genu; térd (lat.: genu, német: Knie), hri (Herz), jekur (lat.: jecur) = máj, stara (Stern), gela = hideg (lat.: gelu = jég), aghni (lat.: ignis) = tűz, dhára (lat.: terra, gall nyelven tir), ghau (Kuh) = tehén, sarpan (lat.: serpens) = kígyó. Vagy hasonlítsunk egynehány biseayi és egyiptusi szót össze: beria (bisc.), beri (egyipt.) = új; ora (bisc.), whor (egyipt.) = kutya, gutsi (bisc.),

kudsi (egyipt.) = kisesny, ogma (bisc.) oik (egyipt.) = kenyér; otgsa (bisc.) aunts (egyipt.) farkas; sapsi (bisc.) sasp (egyipt.) = hét. E példák elősegés azon állítás megalapítására, miszerint a nyelvekben előforduló közös származású szavak bevetek, de az elősoroltakból kiki láthatja, hogy azok kivétel nélkül oly szavak, melyek nélkül az emberi beszéd nem is gondolható. Sőt inkább éppen azon körülmény, hogy ama legelső alapfogalmakat kifejező szavak közösek, látszik az egy eredetre leginkább mutatni. Barton („Views of the Cordilleras”) ki 83 amerikai nyelvet vizsgált meg, szintén 170 szót talált, melyek az-okban közösek. E 170 szó háromötödrésze hasonlít a mandu, tungusi, mongol és samoyed nyelvéhez; kétötöde pedig a biseayi, copti, congo, tsud és celta nyelvhez.

Ugyanis azt tartják, hogy a nyelvekben hasonlangu szavak onnan származnak, mert az emberi torok főleg egy alkatású: okoskodásuk körülbelül ez: a hangot előidéző rezgési törvény örök és egyenlő körülmények között egyenlő eredménnyel, vagyis egyenlően hangolt, egyenlő módon hangoztatva, egyenlő hangokat fognak adni. Ez világos. De hogy az emberi hangszer: a torok mennyire különböző, azt kiki tudja, de legszembetűnőbb példát ez állításra mégis a kínaiak nyújtanak. Minthogy nyelvükben a b d r v z mássalhangzók egészen hiányoznak; e nép a mi nyelvünk vagy más európai nyelv megtanulására, vagy jobban: érhető kiejtésére nem is képes. Így ezen szót „Krisztus” ők eképen ejtik ki: „Kutisut-usuh.”

Legjobban cáfolja azonban a fentebbi véleményt annak kimutatása, hogy ama nyelvek között nemesak szóhangzói, de szóképzési rokonságot is ismertek föl. Sőt a nyelvekben mutatkozó rendhagyó képzéseket is csak más nyelvekből magyarázhatjuk meg. Így a sanskrit igének szel-lemlás fejtegetése a görög és latin complikált ige-hajtogatást és az azalól kivételt képező, rendhagyó igeiket megmagyarázza. A német és angol nyelvben előforduló kivételek egyrészt szintén más nyelvekben lelik megfejtésüket. Honnan származhatik pl. az angol „better” és a német „besser;” bizonyára nem a „gut” alapfoktól. A perzsa nyelvben ellenben szintén előfordul ugyanazon comparativum „behter” tökéletesen ugyanazon értelemmel, positivuma pedig „beh,” mi perzsa nyelvben annyit jelent, mint a német vagy angol „gut.” Innen veheti tehát eredetét, nem pedig valamely teutoni tájszólásban, mert ezekben szintén ép úgy rendhagyón képeztek.

Valószínű tehát — mondja szerzőnk — hogy a minden nyelvben előforduló rokonság vagy rokonságnak nyoma az emberi faj azonos eredetére látszik mutatni. Vagy [a legrosszabb esetben az emberiség két bölesőjé kell felvennünk egyrészt Európa, Ázsia, Amerika, Ausztrália, másrészt Afrika népei számára.*) Az emberek alkalmassint csak akkor kezdtek egymástól elválni, midőn már bírtak a képzettséggel: gondolataikat egymással a hang segédelmével közölhetni, azaz, midőn már beszélhettek. Az embernek ezen beszélhetési képessége, oly különösnek tetszik, hogy az ember csaknem arra érzé magát inditatta, hogy annak valami esodaszerű legfelsőbb eredetet tulajdonítson, pedig az íly hit még a bibliaiban sem lelhetné támaszpontját. De vizsgáljuk csak kissé tüzetesebben. Mi a beszéd legáltalánosabb fogalmában? Gondolatkifejezés, történék az bármí módon, akár a szem, akár a gestikulatio, akár jegyek, vagy a nyelv segédelmével. Az alsóbb szervezett állatok is bírnak gondolatot kifejező eszközökkel; hogy mifélék azok, nem tudjuk, de léteüket eredményekből magyarázhatjuk. Minthogy pedig jóval az ember feltűnte előtt léteztek már állatok, létezett már beszéd is. Az egyedüli új esemény,

*) Erre támasztja Vogt Károly kérdését: „ha már két származási helyet vettünk fel, miért ne vehetünk hármát, négyet, vagy a hányra éppen szükségünk van?”

mely a beszéd történetében fajunk előálltával, vagy csak ennek magasabb fejlettségével fölmerült: az volt, hogy a gondolatok egy új, eddig nem létezett kifejezési módja állott elő emberi hangszervek segédelmével adott hangjegyek, hangzók által. Más szavakkal: a nyelv volt az egyedüli, az emberek megteremtését kísérő újítás. Persze, hogy ez nagy haladás, mert chez arányítva, a többi beszédmódot esekély értékű; de mindenesetre áll az, hogy a beszéd nem kizárólagos privilégiuma az emberi fajnak, hanem a nyelv maga oly legfőbb-kélelesebb beszédmód, mely a legfőbb-kélelesebb teremtmény: az ember jogosan megilletti. Ebben pedig semmi esodaszerű sínes.

Az emberi beszédet tekintve, az első és legszembetűnőbb adománynak a gége, gögsip és száj azon különös alkata tekintendő, melyek a szükséges artikulált hangok előhozására nélkülözhetlenek. Az ember e képzettséggel felruházott állott elő, melyet csak használni kellett; a lég bizonyos viszonyban lépett az ama szorvból származott hanghoz, s az emberek maguk pedig bírtak a szel-lemi képzettséggel, mely a gondolatok kifejezését megindíthatta és irányozhatta. Egy oly készítmény ép úgy képes hangot adni, mint a légvonatnak kitett áoli hárfá. Az ekképen organizált emberek az előhozott hangoknak szükségképen közögezesi értelmet adtak. De éppen az ítitők sok tudósnak szöget fejébe, mikép történtett — kérdik — az a közögegezés, hol vették a primitív, barbár, gyámoltalan emberek egy oly complikált hangszer, mint az emberi átgondolásra, felfoghatásra szükséges szellemi képzettségét, mi vezette őket a szóképzésnél, ige-hajtogatásnál, névragozásnál, melyek a kivételek dacára is szigorú törvényességet mutatnak? Csak tán nem határozották meg a nyelvet koncilium útján? És az íly nézetűek nagyot kacagnak, azt híven, hogy a természet okot kereső buvárokat neveltségessé és ártalmatlanokká tették. Persze, hogy feledik azt, miképen a nyelvtani szabályok nem apriori, hanem aposteriori készítették, és hogy az emberi nyelv kezdetben csak igen esekély szánu szóból állott, a miut jelenek a hottenotok sem dicselkedhetnek még valami nagyon böszavú és határozott szabályu nyelvvél; továbbá, hogy mihelyt csak az első embernek nevezhető állati pár a szavak kimondásakor szükséges hangszervezzel bírt, az addig tán csak jegyekből vagy gestálásból álló gondolat-kifejezés helyett artikulált hangokat kezdett használni, a melyeket állandósítván, gyermekeire is átruházta, mely az óriási idő alatt egy szabályos nyelvvé nőhetett ki magát. Persze, hogy az első nyelvész felmerültéig minden nyelvbéli képzés öntudatlan ösztönszerűleg történt, míg aztán az a nyelv sajátosságait ellesve, mesterséges uton is készített szavakat.

Hogy miképen történt ama természetes, ösztönszerűleg is szabályos szóképzés, még eddig a természet titka. De mert a természet mindenütt örök törvények szerint működik, föltehetjük, hogy a nyelvalkulást is íly természeti törvény vezette.

Hogy mily kevésbé függ a nyelv hajlékonysága, képezhetősége a műveltségtől, bizonyíthatja az is, hogy a művelt kínaiak nyelve még pólyában van, míg az ősamériaiaké egyike a legfejlettebbnek, és képzettebb, összetettebb mint Európa legműveltebb népeé, az angolé vagy tán a németé is. A kínai nyelv nemesak hogy sok mássalhangzót nélkülöz, de oly szöszegény, hogy különböző fogalmakra ugyanazon szót kénytelen használni, megkülönböztetésül csak a különböző hangsúly szolgálván. Nyelvük nagyon hasonlít a gyermek dadogásához. A mondat náluk minden alkalmazkodás nélkül egymás mellé tett szavakból áll; mindig ordo naturalis-ban írnak és beszélnek.

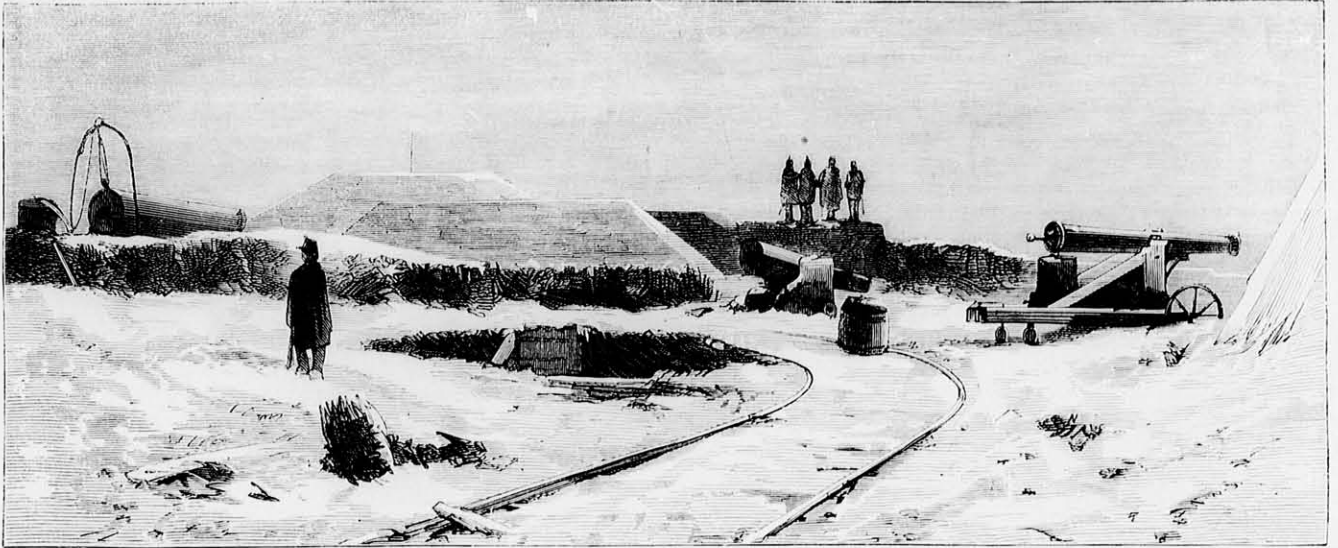
Annál összetettebb, szétszedhetőbb, hajlíthatóbb az ősamériaiak nyelvei, a miert is polysynthetikus nyelveknek neveztek el. Így például a vad, műveletlen algonquinos és delavarak 3—4—5 tagu szavakat használtak egész mondatok kifeje-

zésére. „Kuligatsisz” mondja a delevar asszony, midőn kis kutyájával játszik, a mi nyelvün kön szó-rul-szóra azt jelenti: hogy „nyujtsd tied csinos kis lábadat.” Közélebről megvizsgálva: a „k” a személyes névmás második személye; „uli” egyrésze ezen szónak „wulet”: csinos; „gat” egy része e szónak witsgat láb, lábfej; sisz: kiesi. Ugyan-e nyelvben az ifjut „pilape”-nek mondják, össze van pedig e szó téve „pilsit”: ártatlan első feléből, és „linape”: férfi utolsó két szótagából. Bir e nyelv

ciák, németek kis tájszólási különbséggel átlag ugyanazt az angol, francia vagy német nyelvet beszélik, míg az ind szigetenger lakói bár alig számlálnak egy milliónyi lelket, száz meg száz nyelvet beszélnek, melyek egymástól annyira különböznek, mint a francia, angol és német nyelvek maguk között. Az okot nem kell messze keresnünk. Minden egyén hangszerében oly sajátosságok fordulnak elő, mely a szavak különféleképpen történő kiejtését okozzák. Így egy családnak hat

A németek Mont-Valérienben.

Egy angol levelező következőleg írja le Páris főerődjének megszállását a németek által: Bámulva ismertem fel a hotel des Reservoirs udvarán egy gentemant, kit legutóljára Nancyban volt szerencsém látni. Innen ő Párisnak vette útját s kiállotta az ötödfel havi ostromot. A mikor oly eseménydús távollét után ismét megpillantottam, nancy-i ismerősöm kocsiában ült két barátjával. Épen a kapitulált fővárosból érkeztek meg. Én

Részlet a párisi Mont-Valérien erőd belsejéből.

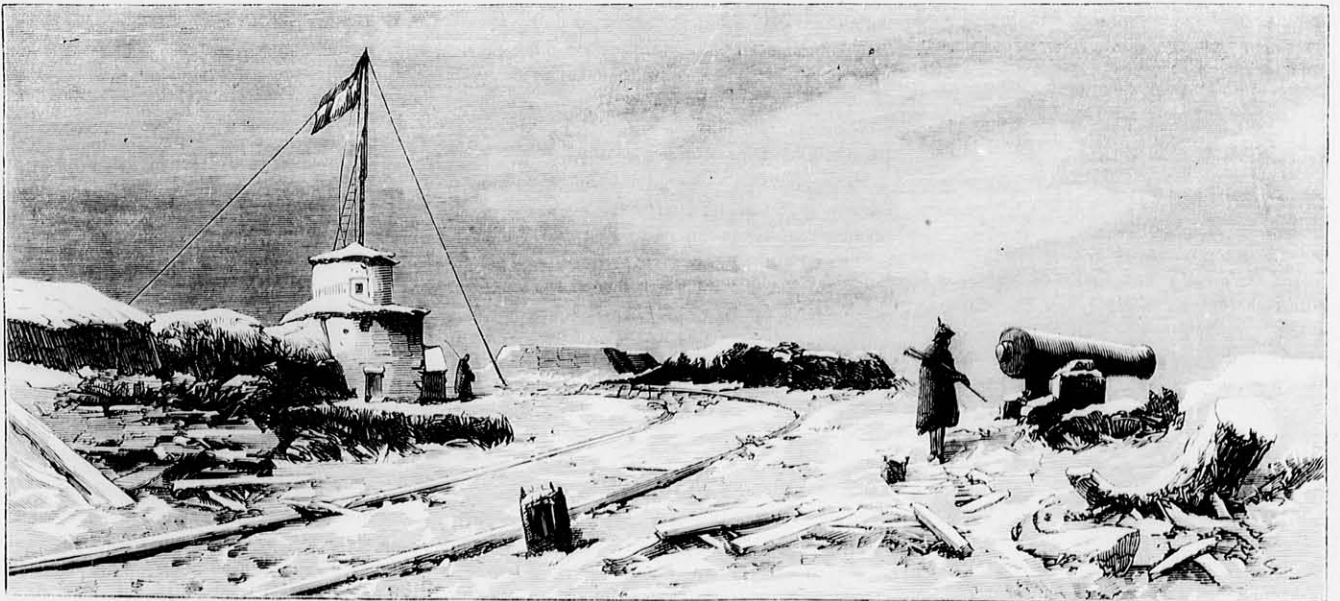
továbbá ejtegetéssel, melyvel nem csak a nume-rust, de még az élest vagy halált is ki lehet fejezni.

E különös filológiai tüneményeket megmagyarázni képesek nem vagyunk; idővel azonban talán ez sem lesz lehetetlen. Most a tényállást constatálhatjuk még csak.

Minden nyelv egytagu tőszókra vihető vissza, miből az következtethető, hogy a nyelv kezdetleges állapotában egytagu szavakból állott, a mit a kutatások és összehasonlítások különben is bizo-

gyermeke e szóttagot „floi,” a mint ki van mutatva, hatféleképen ejti ki, míg a nagyobb hangszerfejltség és correctebb beszéd hallása az eltérte-ismét a helyes utba igazítja. Ez csak persze ott történhetik, hol a társas életki van fejte, de az izolált pusztaságokon, vagy falukon, különösen ott, hol a szülők egész napon a mezőn vagy erdőn vannak elfoglalva és a gyermekek magukra hagyatnak, vagy egyes nagyobb, de még szintén tökélytelen beszédű gyermekekre biztatnak, a gyermekek

voltam az első, a ki beszélgetésbe ereszkedtem ezen urakkal s érdekes tapasztalatokat tettem a reggeli elköltése alkalmával. Egyiknek kigyult az arera a fehér kenyér látásánál; a másiknak szeméi esillogtak, a mint a vaját és fris tojásokat pillantotta meg. A gáz meggyújtását kitérő gyermekes örömmel fogadták. Azután alig lehetett őket elvon-szolni a boltoktól. Tát ott szájjal bámultak meg egy juhnyáját, s az egyik szeretteljesen simogatott meg egy mellette elhaladó kövér gyapjast.

Német lobogó a Mont-Valérien fölött.

nyithatnak. Az eleinte különhasznált névelők, név-utók és névmások idővel a szavakhoz ragasztat-tak, rövidítették, s így eredhettek a képzett szavak.

Hogy mi okozhatta a nyelvek oly nagy-számu különbözőségeit, szintén megmagyarázható. Ugyanis tapasztalták azt, hogy ott, hol a lakosság sűrű és mivel a nyelv hosszú idő alatt is kevés változást szenved. Szétszórt barbár népek között ellenben nagy és gyors nyelvváltozásokat találunk ugy annyira, hogy a több milliónyi angolok, fran-

sok eltérő hangzású szavát tanulnak, vagyis inkább szoknak meg, melyeket esekély helyre-igazítással későbbi korokban is megtartanak és gyermekeikre hagynak; ezek ismét ugy nevel-tetnek, mint szüleik. E körülményt tekintve, könnyen megérthető tehát az, hogy az ember habár egyszármazású, miképen jutott idővel 3-4000 különböző hangzású és képzésű nyelv birtokába

—e!

Báró Haviland felszólításának engedve, kedő-lyes társaságban látogattuk meg Mont-Valérient. Derült napunk volt. A la Celle dombon, az exesá-szárné kioskja mellett, Malmains-mon, Rueil-on áthaladva egy összeomlott torlaszhoz értünk. Mal-maison a poroszkot utolsó állomása volt; ezután minden francia színt öltött s el lehet képzelni, hogy milyen furesán éreztük magunkat, a mint bántatlanul, könnyedén hatoltunk át oly helyen, a mely felé négy nap előtt még közeledni se mer-

tünk. Jobbra a domb el volt lépve szélmalomokkal, melyek egy pillanatra elzárták a kilátást Mont-Valérienre. A mint az átlukgatott házakkal és kerítésekkel pompázó utca szögletén megfordultam, egyenetlen kigyózó ut nyílt meg előttem, mely közhalmokon keresztül vezetett a felelmes erődbe. Az erőd tetején a német császári zászló lengett. Német tisztek hemzsegték az uton. Egy vén paraszt fagyókereket áoszt ki a megfagyott földből.

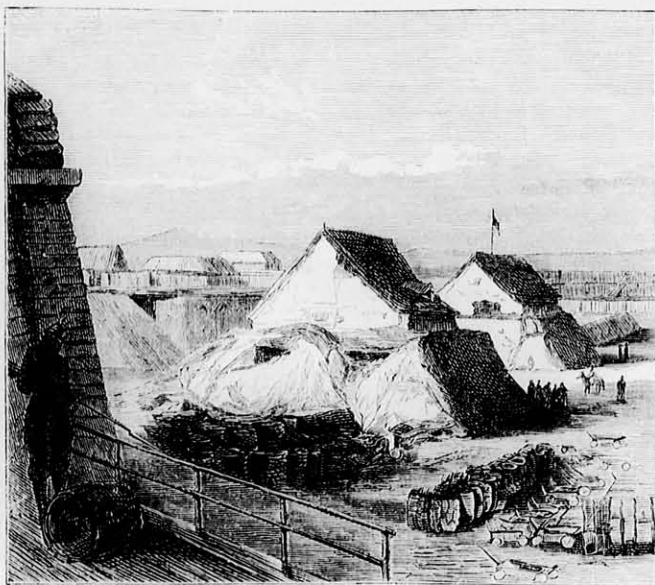
Közvetlen a fölvonó hídnál állt egy csoport francia fogoly, megrakodva élelemmel. Áthaladtunk a hídon és a folyosókon s Mont-Valérienbe értünk. Így tehát a németek Mont-Valérienben voltak! Mindenfelé közkatonák és tisztek csoportokat képezve élénken beszélgettek, s Páris, St.-Cloud és St.-Germain felé tekintettek, de a kőtől bizony nem messzire láttak. Mások az ágyukat, rakatárakat szemléltek meg. Én egy pár vonással a távirótornyoskát rajzoltam le, a homán fekete fehér és vörös színű lobogót lengetett a szél Páris felé. Alatta ör állt, kinek puskája a toronyhoz volt erősítve, mert különben a szél elröpítette volna. A magaslat parkányán lövonatu vasut haladt azelőtt szép élőfák, most csupán azok törzsei közt. Bevégezván vázlatomat, a vasutat igyekeztem elérni, hogy megtekinthessem azt a derekas ágyut, mely gölyöit a st.-germaini pavillonig röpítette. Ez iránt érdeklődött mindenki s számára külön ör volt kirendelve. Magasabb helyen is volt fölállítva mint a mellette levő más két ágyu s világos vörösre volt befestve, a szekér pedig világos

egyik bizalmasan meg is sugta nekem, hogy ez csakugyan Moltke. A sovány, deli testalkatu fővezér udvariasan köszönvén, a súlyos ágyuszekérre lépett, megvetőleg nézett annak roppant tömegére, rápillantott még egyszer az ágyu félelmes torkára s azzal esendesen, nyugodtan tovább állt, mintha

valami feltűnően nagy ellentétet az otromba ágyuval szemben.

Visszafelé más uton mentünk, Montretout-n és a st.-cloudi parkon keresztül. A házak Montretoutban ronesoltabban néztek ki, mint akárhol; felerészük a szó teljes értelmében hiányzott. A parkban azon vasuti hídon mentem keresztül, a hol két hónappal azelőtt nyugodtan írkhaltam, míg a esata bevégződött. Most tele volt építve tábor kunyhókkal, melyek egyikében azelőtt való nap egy tiszt egész tüzrel játsza a „Wacht am Rhein“-t, míg a császári herceg Mont-Valerienbe lovagolt. Különös dolgok fordulnak elő a háboruban: egy zongora vasuti hídon rögtönzött kunyhóban! Nem volt időm, hogy betekintsek ezen kedélyes lakokba, de biztos vagyok benne, hogy diszesebben voltak kiállítva, mint a tantermek a rugby-i iskolában.

Naplemente előtt áthaladtam Montretouton. Résztvettem egy könyörületes társaság kirándulásában, kik a közel fekvő falvak számára vettek mindennemű élelmiszereket. Egyik közülök hosszasan élt Párisban s igen sok ismerőse volt, kiknek házai a közelben feküdtek. Nagy mulatsággal szolgáltak kifakadásai, folkiállításai, a mint Vantresson, Garches és Montretout romjai mellett haladtunk el. „Ah! F. barátom villája sértetlenül áll. Uram isten! nézzék önök, mivé lett T. barátom háza!” A Porte Faune közelében egy öreg emberre, egy asszonyra és három leányra akadunk. Ágyneműfélék és butorok halmaza között találtuk szegényeket. Barátaim kérdezték, van-e

A szertár Mont-Valérien erődében.

jelenléte Mont-Valerienben a legtermészetesebb dolog lett volna a világon.

Nemcsak Moltke volt Mont-Valerienben, hanem a császár is. Ő felsége katonás léptekkel haladt kísérete élén majd itt, majd amott állapodva meg, semmit se hagyva megnézetlenül. Én pedig követ-

Galamb-üldözés Párisban az ostromzár alatt. (Szövege a „Vegyosok” közt.)

kékre. Oldalán ez a felirat állt: *St. Valérie*, míg szomszédja *St. Michel*nek volt keresztelve. Míg én rajzoltam, Moltke jelent meg, kísérve hadsegédétől és egy csapat gyalogtól, kik bizonyára szivesebben látták híres hadvezérüket, mint az óriási ágyut. „Ez Moltke!” suttagák egymás közt s az

tem nyomról nyomra, lépésről lépésre, kezemben írómával. Ő is azért jött, hogy megtekinthesse Mont-Valerient. Most már csak az a kérdés, kelve-szobban veszi-e a közönség ő felségét és Mont-Valerient együtt, mint Moltket és az ágyut együtt? de ő császári felsége nem képezett

szükségük kenyérre? Bizony el kelt a nyomorultaknak. Leírhatlan örömmre fakadtak a három jókora fehér kenyéren és egy nem megvetendő darab úrticombon. Szemeikben könyekkel köszönték meg a kegyes adományt.

St. Cloudhoz nem messze, Ville d'Avrihan

ugyanazon kérdést intéztük a lakosokhoz, de ezek kijelentették, hogy semmire sincs szükségük. Egészen másként állt a dolog Montretoutban, a hol is egy mellékutcában fekvő kávéház ajtójánál álló asszonyra bukkantunk, kinek elbeszélése szerint a szomszédházakban 50 ember nyomorog, mind olyan, a ki hetek óta nem evett fehér kenyert s hónapok óta nem érintett húst. Ő — az asszony — ki se mozdult kávéházából, hanem azt kórházzá alakította át. Látni kellett volna azt az örömet, a mely a matronák arcán tündökölt, a midőn kezükbe adtunk üröcmbot és kenyeret, és ők bevonultak a kávéháza, azt elosztandók.

Mi aztán egy rovátkos, megfagyott, hófedett uton, egy elpusztult vidéken keresztül, melynek egészen siberiai kinézése volt, Rucilbe vándoroltunk. A németek kényelmesen sétálgattak a esata-teren és Valérien meredélyein. Itt ballagott lomhán két német katona, az egyik egy átalagot cepelve, melyben sisak és kulaes testvériesen megférve egymás, mellett kendőbe voltak göngyöltve; a másik pedig két puskát hordozva hátán! A ruelli polgármesteri hivatal kapuinál nekivörösödött szemekkel állt a polgármester ur követe két porosz tiszt előtt, biztosítva a katona urakat, hogy minél előbb fog számukra ágyakat szerezni. Egyszermind barátaink szívességét is megköszönte, kik maestkát, kutyát, lovat üröcmbotokkal és fehér kenyérről eszeltek ki. Mellette állt egy jómódu öreg francia nő, fölhíva figyelmét egy levélre, melyet ő elolvasni nem volt képes.

Elestelelvén az idő, vezetőt kértünk magunknak, mert semmi kedvünk sem volt a siberiai uton térni vissza. Vezetőnk oly uton vitt bennünket, melyet ő négy hónapja nem látott s a melyet a németek torlaszok, sáncok, farakások által annyira elválogattak, hogy alig ismert rá. Lovaink úgy kifáradtak, hogy csak nagy nehezen vonszolták a nem épen könnyű kocsi a meredek la Celle dombon keresztül. Végre aztán elérkeztünk Versailles kapuihoz, a hol már az örök nem kérték elő utleveleinket, hanem csak podgyásunk után tudakozódtak.

A szén, mint egészségünkre nézve nagyfontosságú szer.

Ki hitte volna csak kilenc évtized előtt, hogy a szén, ezen piszkos fekete test, melyet lábainkkal tapodunk, azon anyagból álljon, melyből a drágaságok legdrágábbika a gyémánt áll, mely a királyok és császárok koronáján tündöklök? Ki hitte volna csak egy század előtt, hogy a szén valaha lelketlen paripáknak fog szolgálni eledélül, melyen repülve fogja az ember beutazni a föld minden részeit? — És mindkettő beteljesedett. *Lavoisier* a mult század második felében bebizonyította, hogy a bányányozott gyémánt nem áll másból, mint szénenyből; és *Watt* James szintén a mult század második felében egy gépet alkotott, mely szénrel és vízzel táplálva, világnkat átalakította. — De a szén nemcsak ezen tekintetnél fogva bír nagy fontossággal, hanem azon tekintetből is, mert egészségünkre nagy befolyást gyakorolhat.

Hogy a friss égetési faszén, főleg ha porrá van törve, a légkörben elterjedve levő gőzöket és gázokat könnyen magába szívja, régóta ismeretes. Tudjuk azt is, hogy a szén ezen tulajdonságánál fogva, ha csak alkotmányilag is régóta használtatik arra, hogy a rossz szagú vizet, valamint a rothadásba indult állati anyagokat megint élvezhetővé tegye. De a faszén egy másik, még ennél is fontosabb tulajdonsága, tudniillik a nagyon bonyodalmas rothadási szüleményekre gyakorolt hatása, melynél fogva azokat élegíti (oxidálja) és az azokat alkotó legegyszerűbb vegyületekre visszavezeti, mostanig nem vétettük kellő tekintetbe.

Ha tudniillik a szén vagy fa, elégtelen léghozzájutás mellett, elégettetik, ezen elégésből származnak a másodlagos produktumok származnak, melyek az úgynevezett *füstöt és kormot* alkotják.

Ha ellenben az elégés elegendő léghozzájárulás és kellő magasságu hőmérsék mellett történik, akkor az elégés majdnem kizárólagos produktumai *szén-savból, vízből, légkönegből* (ammoniak) és talán némi *salétromsavból* állanak.

Ezen folyamat mellett az állati és növényi anyagok elrohadása is általában nem tekinthető egybennek, mint a tökéletlen elégés processzusának. Innen van, hogy a növényi és állati testek rohadási processzusánál, közönséges körülmények között, különböző, többé-kevésbbé összetett produktumok származnak, melyek többnyire nagyon kellemetlen szaggal bírnak, és az állati szervezetre rendkívül ártalmas befolyást gyakorolnak. Ezen produktumokat *miasma* általános névvel jelelték meg.

A miasma természetéről még nagyon keveset tudunk. Annyit mégis megállapítottak felüle, hogy nehéz, összetett, légenyagzlag gőzökből áll, melyeket az éleny, ozon, chlor, kenés savak, salétromsav és más desinfectáló erők által szétbontatnak. Ezen desinfectáló testek közé sorozza dr. *John Stenhouse* (Chemical gazette 1854. N. 275) még a szenet, melynek e tekintetbeni fontosságára *John Turnbull*, glasgowi vegyszergyáros, különösen kiterjeszti figyelmét. *Turnbull* ugyanis egy faládába egy pár hüvelyk vastagságu szénport hintett, arra két döglött kutyát tett és azokat néhány hüvelyk vastagságu szénporral befedte. Noha a láda laboratóriumában nyitva állott, még sem lehetett egyszer is kigőzölgést érezni belőle, mely rohadásra emlékezteti az embert, és midőn hat hónap mulva a dögtesteket megvizsgálta, úgy találta, hogy majd csak a esontváz maradt meg belőlük, a hus mind eltűnt.

Turnbull ezután egy mennyiség szénport, melyben a kutyatestek voltak, *Stenhouse* doktorhoz küldött át. *Stenhouse* tanítványának *Turner*-nek adta át a port, hogy vegyileg megvizsgálja. A vizsgálat megtörtént, és *Turner* aránylag kevés légköneget, ellenben nagyobb mennyiségű salétromsavat és kénsavat, továbbá vilansavas meszet fedezett föl benne. Könkéneget (Schwefelwasserstoff) nem talált föl benne.

Turner ezután két döglött patkányt, és majd néhány nap mulva egy döglött maestkát tett szénpor közé, úgy hogy a hullák két hüvelyk vastagságu szénpor között feküdtek. Három hónap után megvizsgálta a hullákat, és úgy találta, hogy azok a rohadásban sokkal inkább előrehaladtak, mint az említett eljárás nélkül haladtak volna; és mégis semmi büz nem volt észrevehető a laboratóriumában.

Ezekből látható, hogy a faszénpor nagyon alkalmas szer arra, hogy általa az ártalmas állati kigőzölgéseket (milyenekkel temetőkből, sírboltokban, s egyáltalában ott, hol hullák senyvednek találkozunk), megakadályozzuk vagy inkább fel fogjuk. Ha valamely temetőt két vagy három hüvelyk vastagságu szénporral hintonánk be, biztosak lehetnének az iránt, hogy rohadási gőzök és gázok nem volnának benne érezhetőek.

De a faszénpor a gyors rohadást is nagyon előmozdítja, úgy hogy a vele érintkezésben levő testek 6—8 hónap mulva annyira elenyevnednek, hogy alig marad egyéb hátra a esontváznál.

Ennél fogva nagyon alaptalanul történik, hogy sok vegytani munkában rothadásgátló tulajdonsággal ruházzák fel a faszent; holott a fentebbi tapasztalások épen az ellenkezőt tanúsítják. A konyhasó, salétrom, higanysublimatum, mirenyes savak, alkohol, kámför, kressot és a legtöbb aetherolaj kétségkívül rothadásgátló anyagok; mert azok a növényi és állati anyagok rothadását késleltetik. Ellenben a faszénpor az elégést vagy az élenyfelvételt, s ennél fogva minden vele érintkezésbe jövő szerves anyag szétrombolását előmozdítja.

Hogy tehát a faszénpor ezen élegítő és gőzelnyelő tulajdonsága haszonra fordíttassék, *Stenhouse* nem késett egy hasznos találmány létreho-

zásán fáradozni, melynek feladata az, hogy a ragályos betegségek uralkodásának idején az embert a járvány megkapásától megvédjék. Ezen eszméjét létesítette is az által, hogy egy *respirátort* (lélekzökészület) szerkesztett, mely a halál-vész és más járványos betegségek idején minden miasmát és a levegőben foglalt ragályanyagot magába veszen és így az ember testétől eltávolít. Ezen respirátor egy faszénporral megtöltött készület, mely az ábrázat alsó részére alkalmaztatik, oly módon, hogy az állkapocstól fogva a száj felett, ettől egy hüvelyk távolságra a szemekig terjed, s ennél fogva az orrlukákat is elzárja. A készület tokja vagy váza vékony rézlemezéből áll melynek szélei ölből vannak készítve, kipárnázva és bársonnyal bevonva, úgy hogy az ábrázatot szorosan megfektüdjék. A szénpor két finom drótszövet között ezen vázra van alkalmazva. Minthogy a respirátor váza fémből van készítve, galvanoplastikai uton ezüsttel vonatik be. Azon célra, hogy a respirátor az ábrázatra illesztessék, egy ruganyos kötelek szolgál, mely a fő hátulso oldalán ér össze.

Stenhouse elejente a likaesos állati szenet alkalmazta ezen kísérleteinél, azon hiedelemben lévén, hogy az likaesosságánál fogva hasznosabb leendő, mint a növényiszén. Azonban csakhamar meggyőződött az iránt, hogy a közönséges faszén, ha frissen van égetve és porrá törve, az előbbinél sokkal hasznosabb. E készületnél egyik főkellek mindig az, hogy a szén ne állott, hanem friss égetésű legyen.

A leirt respirátornál a szén feladata, mint az előbbiekből láthatjuk abból áll, hogy a beszívandó levegőt megsűrítse, s azt ezáltal a netán benne foglalt miasmától és ragályanyagtól megtisztítsa. A miasma a szénben levő likaesok által felfogatik, és a sűrített éleny által, mely hasonlóképen a szénben foglaltatik, gyorsan élegítettik (oxidálhatik) és megsemmisítettik. Hogy ez nem hypothezis, hanem tudományosan megalapított tény, arról az e tárgyban tett kísérletek tanuskodnak. Maga *Stenhouse* különböző ártalmas gázokkal, nevezetesen légköneggel (ammoniak), könkéneggel (Schwefelwasserstoff) és kénammoniummal tett kísérleteket, és az eredmény az volt, hogy az ezen gázokkal terhelt levegőt, a respirátorral fölfegyverezve, minden kellemetlen érzés nélkül beszívhatta, holott respirator nélkül meg kellett volna benne fuldania. A respirátorban lévő szénpor tehát a nevezett gázok hathatós és fájó szagát vagy legnagyobb-részt, vagy teljesen magába vette, s így a levegőt azoktól megtisztította.

A respirator megtöltésére minden más nagyon likaesos anyag, mint például érenyiszivacs, vagy porrá tört horzsa (Bimsstein) élszerűen alkalmazható volna; mindazáltal a faszén általa vívja ki magának az elsőseget, hogy az a többi között legolcsóbb, legkönnyebben megkapható és a tett vizsgálatok által teljesen élszerűnek bizonyult be.

A faszénpor más likaesos testekkel együtt a tisztátalan és rossz szagú vizet megsűrítésére már századok óta előnnyel használtatik. Ehhez tehát közel áll az is, hogy az általunk beszívandó levegő megsűrítésére is alkalmaztassék, ha tudniillik az ily levegő az egészségre nézve ártalmas gőzökkel van megterhelve. De épen azon kell esodálkoznunk, hogy a szén ezen utóbb említett alkalmazása oly sokáig kikerülte a figyelmet.

Azon elővigyázaton kívül, mely megkívánja, hogy az ember járványos betegségek idején a leirt respirátorral fegyverezze föl magát, nagyon kívánatos volna, hogy oly személyek, kik miasmával tisztátalanított helyeken kénytelenek lakni, gondoskodjanak arról is, hogy lakásukon a levegő az említetthez hasonló módon megtisztíttassék. Ez oly módon volna elérhető, ha a lakás minden részét léghatlanul készítették, és a szükséges levegő ventilatio által vezetették be a szobákba. A ventilatio nyílásába faszénporral megtöltött sodronyszövetek volnának alkalmazandók, oly módon,

hogy a szobába menő levegőnek ezen készüléten kellene keresztül menni, mely nemcsak a levegőben foglalt miásmát, hanem a netán azzal összevegyülve levő bűzöket és ártalmas gőzöket is magába venné, s a szobába csak tiszta levegőt bocsátana. Az ily lakásoknak természetesen kettős ajtókkal kellene ellátniok, és ezeknek is akkép kellene szerkesztve lenniök, hogy az ajtó farúmból állna, közepé pedig két rétvett görömbölyvászorból volna készítve, úgy, hogy a két vászonréteg közé hasonlóképen faszénpor alkalmaztatnók. Szükség esetén egy más elővigyázat abból állna, hogy nagyon egészségtelen vidékeken a ház földje és falai szénporral kitémőtt matricókkal rakatnának be.

Ezen és hasonló elővigyázat mellett oly vidékeken is bátorsággal lehetne lakni, melyek jelenleg az egészségre a legártalmasabbnak tartatnak.

Bardóc: Lajos.

A vándor-patkány.

Az egyházi átok, melynek villama romlást hirdetve és hozva, oly gyakran fenylett az Alpok csúcsain, már halványulni kezdett a német erdők árnyából földéregő hajnalpír előtt. Bár még a reformáció előtt is többször kénytelenített ártalmatlan fényvillanási jelleggel öltöni magát, a nélkül, hogy azért — mert retentő hatásának emléke még nagyon élénken megmaradt a tiszta erkölcsök és elfajultak lelkében — az egyház főurai magukat rábírlhatták volna a megkedvelt és kipróbált büntetővesztőt székesegyházuk kincsvagy régiségtárába letéteményezni. Esetlegesen nemcsak az egyháztörténet, hanem a természetrajz is szólhat ilyen átokról, mely a XV. században egész nemzedékekre kimondván, nem egészen érthető el az óhajtott eredményt, habár az akkori kiátkozottak utódai — jóllehet egészen más okból — ma már honi fészkeikből csaknem egészen kiszorítottak s ott ritkaságokká lettek.

A patkányok — nem a mi esatornánk utált szürkésbarna lakói, hanem ezek elődei: a feketék — tisztátalan fogaikkal különbség nélkül megérintték úgy az egyházi, mint világi vagyont s oly alakban kezdtek gazdálkodni, hogy mindenütt ingerültség és remélet szállotta meg a kedélyeket. Ekkor az autuni jámbor püspök a tömeg segítségkérésére elhatározta, miután a világi fegyverek a gonosztevők ellenében eredménytelenek valának, kezét egyházi lövetekkel fegyverezni föl. A hosszú farku tolvajok ünnepélyesen egyházi átok alá vettek. Azonban, mintha valami gonosz szellem a jó fipásztor átkát áldással változtatta volna: a patkányok nőttek és szaporodtak — étvágyuk is az előbbi maradt. Semmit sem gondoltak vele, hogy a Rajnán innen is mozgásba jöttek az egyház harangkötői és a hívők vezeklésre s bücsjárásra hívtattak föl, hogy a gyűlölt faj ellen megsemmisítést könyörögjenek alá az égből; ellenkezőleg tükos gyönyört látszottak találni az egyházak és papok általuk kiürített élestarainak újból áldozati adományokkal megtelése fölött. — Az északi tengerből Adriáig, az adriai partokból a fekete tenger partjág urai valának a földnek, hol még a rómaiak idejében ismeretlenek valának, mint-hogy csak a XIII. században találunk először biztos adatra létezésükről Németországban.

Végre a XVIII. század elhozta rettegött egyeduralom tragikus végét. Mint egykor Ázsiából a népvándorlás hullámai rombolva törtek elő az elfajult nyugati társadalom roskadt épületére, és a használhatanná vált újabb, friss erők tölték tova: a négylábnak hasonló áramlata indult meg Ázsia pusztáiról, megsemmisítéssel fenyegetve az Európában meghízott fekete patkányokat.

Egy erős földrengés után 1727. őszén a vándor-patkány sereg számos előőrsei usztak át a Volgán Asztrachanánál. Egyik sereg tolt a másikat, éjjel-nappal újabb jövevények érkeztek az európai földre, — emberi ellentámasza gondolni sem

lehetett. Csaknem ugyanezen időben 1732-ben hozattak hajókon Kelet-Indiából Angolországba, s nagyon valószínű, hasonló módon jutottak el innét Hollandiába és Franciaországba. Pontos adataink vannak a vándor-patkány elterjedéséről Európában. Oroszországból 1750-ben honosult meg Poroszországban, 1753. jelent meg Párisban, — 1780-ban már Németországban mindenütt nagy számmal találtak, — 1800-ban látogatta meg Dániát, 1809-ben vették észre Svájcban, és már 1776-ben tovább folytatta útját az európai partokról az atlanti tengeren keresztül Amerikába.

Mig talán a természetrajz tanárai érdekes előadásokat tartottak különböző állat- és növényfajok kiveszéséről, a történeti megelező és a történelmi időben: habár nem is szemük láttára, hanem a tanterem alatt rettetten harsogva fejlődött ki a lételet. Két állat az *egér*-fajból, ugyanazon családból származva, hasonló tulajdonságokkal: állott egymással szemben, mint ellenség. Az óhség, — e hatalmas faktor — mely a világ kerekét folytonos mozgásban tartja — gyújtja meg a testvérharc szövétmekét. A küzdő felek nagyságának és erejének meggondolása azonban a figyelmet nem hagyta kétségben a bare kimenetel felől: a fekete házi-patkányokra nézve ez a kétségbeesés küzdelme volt. Csak a menekülés vagy halál között választhattak.

Úgy látszik, mintha maguk a feketék is tisztában lettek volna sorsukkal és emélfögyva azonnal elhatározták, hogy területük egy részének önkényes odahagyásával visszavonulnak erősebb ellenfelük előtt. S az egyelőre meg is látszott elégedni a könnyű foglalással. Minden vér nélkül számos telep urává tette magát és a többinek zavartalan birtokában hagyta fekete rokonait. De a ravasznak egy újat oda engedni nagyon veszedelmes dolog. Így történt csakhamar, hogy a városok és falvak fölött felelőre szben a vándor-patkányok osztoztak meg. Azonban a vakmerő foglaló még ezzel sem érte be. Az önkényes oda nem hagyott területre került a sor. Természetesen a feketék előtt csak a súlyabb városnegyedeket s szegényebb utcákat hagyták el azon erős elhatározással, hogy a megmaradt vérükkel és életükkel is védelmezik. Blasius bizonyítása szerint 30—40 évvel ezelőtt a házi és vándor-patkányok ilyen módon egész Berlin fölött megosztottak, úgy hogy az egyik utcaoldal házait a feketék, a másikat a barnák foglalták el. Ilyen szomszédságnak elkerülhetlenül gyakori és véres esatározásokat kellett eredményezni, azonban még döntő harcra nem került a dolog.

Végre ez a végzettes óra is bekövetkezett. A lámpagyújtogató alig végezte el kötelességét, a barnák küzdelemre készültek. A magános éjjeli vándor gyakran észrevette lábai alatt a küzdők morgását, visítását, a esata és a haldokló nyöszörgését. Söt nem ritkán lokszóbak lettek a esatának színhelyévé és a békés átvők kellemetlenül riasztattak föl a menekvő és üldöző patkány lőtás-futás által. A reggel aztán tisztán és világosan mutatta a esata nyomait: 20—30 s néha még több fekete patkány hullája is felte, napról-napra az utcaesatornákat és utcákat, míg a szerencsétlenek egészen kiürítettek vagy kivándoroltak. Ez volt eredménye a harcnak mindenütt; házi- és vándor-patkányt ma már sehol sem lehet együtt látni; utóbbi uralkodik csaknem kizárólag minden nagyobb városban és helységben, míg amaz a távolabb fekvő falvakat és magányos tanyákat lakja, hova még ellensége nem hatott el.

Magánosan és elhagyatva fekszik az in líai tengeren egy barátságatlan sziklasziget Sz. Pál; fa vagy eserje nem fedi a vulkanikus talajt. Néhány nyomorult, csak koronkint lakott halászhagyó áll ezen állat- és növény-szegény sziget partján, Midón a „Novara” osztrák fregatta 1857-ben novemberben ott kikötött és az expedíció természetbuvárai e puszta szigetet meglátogatták, egy vadmaeskat ejtettek el, melynek később ö köly-

két is elfogták; a többi hajóra szállított kevés emlős között, házicéger és házipatkány is találtak. Az egérfaj halálos ellensége — a maeska — még tehát addig nem tudta az üldözött állatot rideg száműzetéséből kizavarni. De ki tudja, nem vette-e vagy nem vett-e már a sors e sziget partjára egy hajót, mely magával viszi bordái között a vándor-patkányt is s ott hagyja: akkor az európai városokban eljátszott jelenet is ismétlődni fog.

A vándor-patkány pedig folytatja világutját a föld körül kelettől nyugotig s nyomról-nyomra követi a házi-patkányt meg a tengeren túli országokba is, és ott még jobban el van terjedve mint itt Európában. Azonban újabbán még egy harmadik címőra is társul melléjük, az egyiptomi patkány, mely már több évtizeddel e előtt tapasztaltatott Olaszországban és Svájcban, ma már pedig Francia- és Németországban is meghonosult helyenkint. Talán rövid idő múlva egy újabb élet- és halál-versenyharc támad az egyiptomi és vándor-patkány között. **Sz. G.**

Vegyes közlemények.

— (*Galamb-üldözés Párisban.*) Mint az olvasó tudja, a francia főváros ostromzárolása alatt a lakosság egyetlen hírhezőja a postagalambok voltak. Képzelték, hogy minden galamb, melyet a légtér láttak, általános figyelem tárgya lett. Különbben is a házi galambok legnagyobb része a lakosság étvágyának kielégítéséül esett áldozatul, s ekkép mind valószínűbbnek látszott, hogy ha a légtérben egy galamb tűnt fel, az már nem lehet más, mint a köztársaság híradója. Ezeket a lakosság utcáról utcára kísérte, s ha valamely fedélzeten megszálltak, egész esőidőletet idéztek elő, s minden alkalmat megragadtak, hogy hatalmukba ejthessék. Gyakran le is lötték, midőn aztán kiderült, hogy tollai közt nem rejtett semmi sürgöny. De megtörtént, hogy egy jötványú kereskedő oly galambot lött le, melynek tollai közt csakugyan ott volt a várvauart sürgöny. Ennek folytán később megtiltatott a galambok üldözése. — Az ötödik oldalon levő képtünk szintén egy ily galamb-üldözési csoporttal mutat a Rivoli-utcában, melynek egyik palotáján szállt meg egy galamb s elfogására a tüzöltek is igénybe vették, kik elég ügyesek a fedeleken mászkálni.

— (L. J.) **Történeti naptár.** *Márc. 2.* Zápolya János Zsigmond erdélyi fejedelem, megh. 1571. — Kleber francia tábornok Heliopolis mellett a hatszorta nagybőb török sereget megverte, 1800. — Sándor Király, Auhalt-Bernburg hercege, szül. 1805. — I. Ferenc osztrák esaszár, megh. 1835. — Miklós orosz cár, megh. 1855.

— *Márc. 3.* Gr. Algarotti Francesco, olasz író, megh. Párisban, 1764. — Bajza József, magyar költő, műtész és történész, megh. 1858.

— *Márc. 4.* Bérczy Károly, jeles író és műfordító, szül. Balassa-Gyarmaton, 1821. — I. Ferenc József esaszár kihirdette az oetroyált alkotmányt Ausztriában, 1849.

— *Márc. 5.* Balinet Jakab, francia természettudós, szül. Lusigneuban, 1794. — Pataky Dániel, Erdély főurusa, szül. 1804. — Baresny Ábrahám, magyar író, megh. Csórán, 1806. — A szolnoki esata, 1849.

— *Márc. 6.* H. Ferdinand esaszár és magyar király kiadta a visszatérítési parancsot (Restitutions-edict.) 1629. — Michel Angelo, kitünő nevű szobrász, szül. 1473. — Gr. Andreassy Antal, francia államférfi és hadi író, szül. Castelnaudaryban, 1761. — Balásházy János gazdaszár, szül. S. A. Újhelyen, 1797.

— *Márc. 7.* A raszatti béke megkötöttet S. Eugén és Villars tábornagyok által az utrechti béke feltételei szerint, 1714. — Bequerel Antal Cézár, híres francia természettudós, szül. 1788. — Abrechtsh rger János György, kitünő zeneszerző, megh. Bécsben, 1808. — Blücher, porosz tábornagy a franciáktal Craonne mellett legyőzte, 1814. — Bartels Károly Mária, híres természettudós a physiologus, megh. Hamburgban, 1838. — Pázmándi Horváth Endre hős költő (epicus), megh. Pázmándon, 1839. — Frigyes, Mecklenburg Schwerin hge trónra lépett, 1842.

— *Márc. 8.* Gr. Andrassy Gyula miniszter-hök, szül. 1823. — Babois Margit Viktoria, francia költő, megh. Párisban, 1839. — A esafársról nevezetes Eynatten osztrák tábornok börtönében kivégezte magát 1860.

— (*Tinta-tenger.*) A magyar ember nem sokat szeret félkálni a magyar táblalárólól el azon adoma, hogy midőn egyik barátja tíz mérföldnyirel fölkerde, írni meg neki, hogy Pesten kinél vehetni a legjobb tajték-pipát, táblalíránk hogysen levelet írjon, inkább befo-

gatott, némely helyütt négy ökörrel vontatta magát az iszonyu urban, s egy ment feleletet adni a tett kérdésre. Múltán csodálkozhatunk tehát, ha hogy Nagy-Británia költségvetésében olvassuk Stansfeld pénzügyi államtitkár jelentését, miszerint a jó angolok hivatalai számára évenként 79,616 akó folyékony tiuta és 169,392 font tintaport kell. Ennek ára évenként 32,120 ezüst forint, mílő 15,000 forint árat a keletindiai hivatalok fogyasztanak.

— *(Hogyan szerzette Scott Walter regényeit.)* Bizonára nevezetes irodalomtörténeti tény az, hogy Scott Walter legnevezetesebb regényei: mint „A lammer moori jegyes,” „Montrose” és „Ivanhoe” azaltal készülték, miatt szerzőjük iszonyu fájdalomokat okozó gyomorgöröskben szenvedett. Walter Scott, miatt regényeit készítte, rendszeren kereveten fektött s vagy Ballantynak vagy pedig abbotsfordi jószágfőgályogának, Laidlau Vilmosnak diktált, ki alkalmaig maga is szokott egy-egy cikket gyártani. Laidlawnak gyakran kellett diktálás után írnia, mert mindig kéznél volt, míg Ballantyne csak a ritkább látogatók közé tartozott. A diktálás elnevelés jeleneténél gyakran megtörtént, hogy Scott Waltert heves göres támadta meg, úgy hogy föl kellett hajdulnia. Ha a roham megszűnt, a költő megint folytatta az elejtett fonalat s tovább diktált. Laidlau tudta már, hogy mielőtt ő délelőtti tíz órakor belépne, Scott a diktalando jeleneteket lelkében már megalkotta, s részben jegyzeteket készített róluk. A jelenetek nyelvezete az író azon pillanatban való hangulatától függött, ki a szavakat sem nem kereste, sem a kifejezéseket nem válogatta; a szavak rendszeren nyugodtan és megszakítás nélkül folytak ajkairól. Laidlau beszél, hogy miatt ő írt, az illető jelenet bonyodalma gyakran annyira érdekelte, hogy visszafordulva így szólt: „Tovább mister Scott: tovább!” mire a regénykötő azt viszoná: „Lassan, Vilmos, lassan! tudja ön, hogy előbb el kell készítenem a történetet.” Midőn azonban Scott nagyon élénk jeleneteket s szenvedélyes párbeszédet diktált, akkor gyakran megtörtént, hogy gyomorgöröse dacára fülögrott a kerevetről s diktálása közben szavaát azoknak megfelelő tagjártással kísérte.

— *(Mária Terézia titkos kabinetje.)* Georget abbé, azelőtt jezsuita, később Rohan bírónok titkára volt, midőn ez mint francia nagy-követ Bécsbe küldték. Ezen abbé emlékirataiban következőket beszél el: Egy este hazatérve követéségi palotájába, gondosan lepeestél s következő tartalmu levélkét kap: „Legyen ön ma a bástyákon ezen és ezen a helyen, s fontos dolgokat fog hallani!” A névtelen levél gondolkodóvá tette a titkár, mivel azonban tudtával nem volt semmiféle ellensége, elszánta magát elmenni a találgára. Elővizsgálatból azonban a légyott helye közelébe két bizalmas emberét állította ki, hogy szükség esetén segítségükért kiálthasson. Az abbé elé köpenybe burkolt, alkalos főfi lépett, ki elváltatottat hangon így szólt: „Ön bizalmat keltett bennem s én önnek segélyre leszek, hogy a bírónok küldetése sikerülhessen. Ezen papírokból majd megláthatja ön, mivel vagyok képes szolgálói. Jöjjön el ön holnap este azon másik helyre s hozzon magával ezer aranyat.” — Georget haza érkezvén, a kapott papírokból meggyőződött, hogy minden értésére eshetik, mi az osztrák titkos kabinetbe érkezett, s a mi ott történt. A francia udvar sürgősen, valamint a porosz királyé s más hatalomé is a határokról egyenesen a bécsi rendőrigazgatóságához, innen pedig a titkos kabinetbe küldetett, hol azokat mesterségesen fellontották s aztán titkos írásjegyeiket megfejtették. Georget, minthogy kormányja jelentékeny pénzösszegeket boasztott rendelkezésre, hetenkint kétszer kapta kezéhez Ausztria minden államtitkárát s így Ausztria bérelt árulói maguk voltak Ausztria titkainak árulói. Előle eszelszövények a diplomáciában napjainkban is megeseznek s a külügyéségek évenkénti titkos budgetje talán nemesak bérsé utásigörök, hanem ilyen árulók feltésére is fordítottak.

H i r e k.

— *(A Duna áradása febr. 25-én.)* A vizár veszélytől a főváros megszabadult, de nem a nélkül, hogy az aggodalmak és rettegések örját is át ne élte volna. Febr. 24-én délután a jégzajlás nagy vízemelkedéssel indult meg a főváros közt, míg alatt Téténynél mindig állt a jég. Este oly félelmesen dagadtak a hullámok, hogy hét óráttól éjfélig három lábánál magasabban emelkedtek, s a rakpartok alsó padmolyának parkányzatából már alig egy lábnyi állt ki a vízből. Ekkor a rakpartokon pakkolni kezdték, s az éjjel dacára ember-tömegek hullámoztak le-fel a partokon. A téreken és közellevő utcáiban szekerek táboroztak, s a mentő-eszközök helyezették el. A csatornák bedugattak, s a három fő nyílásnál három gőzgép szivattyuzta a város gyomrából a szennyes vizet. Hajnali négy óra körül a

Gellérthegy ágyúi vészlövést tettek, s a víz elérte az alsó rakpart parkányait. A felső part azonban még 7—8 lábnyi magas, hanem félni lehetett, hogy a város alsó szelein tör be az áradat. A budai partok szimlittig teltek. Az áradás f. lyton tartott, de esőselebb mértékben reggel 9-ig, mikor a víz itt-ott kifutott már a kikötői rakpartokba is. Ekkor azonban Téténynél megmozdulván a jég, a víz apadt, míg újabb jégforlásdás köve kezében délután három órakor fenyegető mérvben újra kezdett áradni. A felső Dunaparton levő épületfalkészletek nagy része már a víz alatt volt. Új Pest alsó részét és szigetét előntette a víz; a Margit-sziget kisebb szigete víz alá jutott, míg magának a Margit-szigetnek csak orvát futotta el; a víz apadt, míg újabb jégforlásdás köve kezében délután három órakor fenyegető mérvben újra kezdett áradni. A felső Dunaparton levő épületfalkészletek nagy része már a víz alatt volt. Új Pest alsó részét és szigetét előntette a víz; a Margit-sziget kisebb szigete víz alá jutott, míg magának a Margit-szigetnek csak orvát futotta el; a víz apadt, míg újabb jégforlásdás köve kezében délután három órakor fenyegető mérvben újra kezdett áradni. A felső Dunaparton levő épületfalkészletek nagy része már a víz alatt volt. Új Pest alsó részét és szigetét előntette a víz; a Margit-sziget kisebb szigete víz alá jutott, míg magának a Margit-szigetnek csak orvát futotta el; a víz apadt, míg újabb jégforlásdás köve kezében délután három órakor fenyegető mérvben újra kezdett áradni.

— *(Eztől emeléké múltán megörökítendő)* gróf Pejácsevich J. nos 6000 írtot adott a pestmegyei Szada községnek felekezo túlküli iskola építésére.

— *(Klapkáról az a hír.)* hogy lemond a képviselői állásról, miután állandón Olaszországban fog lakni. Eddig is csak ritkán lehetett látni a képviselőházban.

— *(Új szerkesztői leghajó.)* Budán egy új szerkesztői leghajót talált föl Ganesay László hazánkba, ki Nadar, a hírneves francia leghajós mellett soká tanult, s épen most állítja össze. A leghajó különösen hadicélokra van készítve, és Ganesay egy katonai bizottság előtt előbb itt és később Bécsben kísérletet akar vele tenni.

— *(Halálhíradás.)* A lovashernyi főrabbi Wiener Simon, e hó 19-én hunyt el százkét éves korában. Zsidó-theológiai ismeretei oly nagy hírnevet érdemltek, hogy sok külföldi rabbi is hozzá folyamodott tanácsért. — *Császár Miklós,* a vidék egyik legkiválóbb színésze, e hó 23-án mellbetegség folytán elhunyt Szegeden. Hosszabb ideig a budai színházban is tagja volt, s a napi sajtó gyakran emelte ki helyes ábrázolását, tanulmányozását és általában képességeit. — Gróf Bánffy Györgyné, szül. Bethlen Katalin grófné, a fejedelmi iktári Bolden-család utolsó tagja, e hó 24-én éjjel meghalt Pesten.

— *(A miniszterelnökhöz)* egy öreg rabbi járult, esélyen befolyását arra nézve, hogy a zsidók visszakaphassák Palaestínát és Jeruzsálemet, s ott minden jó ügy védelmére erős hadsereget állíthassanak, a mire, persze, gróf Andrássy sajtószertü mosolygva felelt.

— *(Harméhat milliószor nagyjító üveget)* talált föl dr. Klug, s Bécsben a napokban már nyilvános vizsgálódásoknak fogja átengedni. Még soha nem látott állatokat felezett föl. Egy áthatítothajszálon száz és száz állat huzog, melyeket az üveg két lábnyi nagyságban mutat. Az állatokat a szemlézők előtt mutat ki.

— *(Barnum)* az ismert ritkaságyűjtő, egy amerikai lap szerint: esatateri erekeket gyűjtése végett ágenseket küldött Német- és Franciaországba. A már megvásárolt tárgyak közt van ama járnai is, melyen Napoleon császár Szudaba köcsizott.

— *(Brigham Young)* mormon apostol meghalt. Nyole millió dollár hagyott hátra, nejeinek azonban csak 3000 dollár maradt egyenkint, lévén azok két-ezerhatszázan.

— *(A sianai évek egyike)* Chang veszélyesen beteg. Testvéreinek vele együtt kell a betegágyat orizni, ki azonban jól érzi magát.

Tudomány és irodalom. *(A finn tudások közül.)* mint tudva van, többen bírják a magyar nyelvet s többen foglalkoznak irodalmunkkal. Blomstedt finn tudós „A halotti beszéd” cím alatt egy terjedelmes munkát írt a hasonló cím alatt ismert legrégibb magyar nyelvemlékről. A finn regényeszmunka kiadójá pedig több külföldi regényt közölve, igéri olvasónak, hogy közeléből a magyar Jókai Mór regényei közül fog közölni egyet, s előre fölhívja rá a finn olvasó közönség figyelmét.

— *(A kelet-ázsia expedíció történetét)* és eredményeit tárgyaló nagy munka legközelebb elhagyja a sajtót. Cserey Manó írja e munkát s következő fejezetekből álland: I. Az expedíció uteljárása. II. Cochinchina, China, Japan. III. Singapore, Batavia, Manila. IV. Brit-India. V. A Sandvich szigetek. VI. California. VII. Közép-Amerika. A függelék következő című specialis tanulmányokat tartalmazand: a) Munka és munkásviszonyok Chinában. b) Selyemborgártenyésztés Chinában. c) Selyemborgártenyésztés Japánban. d) Műipar Chinában. e) A kínaiak mint kereskedő nép. f) Borneo sziget gazdasági viszonyai. g) Észak-Amerika kereskedelmi statisztikája. h) California bányaviszonyai i) Tárgy-mutató. Végül a munkához két nagy térkép lesz mellékelve.

— *(A magyar mérnök-egylet)* vasárnap délelőtt tartá évi közgyűlését Stoecek alelnöke alatt. Rövid megnyitó beszéde után Hieronymi Károly titkár tett jelentést az egylet múlt évi működéséről és gyarapodásáról, melyből azon érvedetes adatot említtük meg, hogy az egylet tagok száma 1881-re növekedett. Egy-nyi tagja sem a párisi, sem a londoni hason irányu egylet-eknek sínes. Horrich indítványának értelmében a gyűlés egyhanglagu ellátározta, hogy az egylet házának építésére nézve a választmány felhatalommal ruházza föl Szily Kálmán pedig érdemesült írök segélyezésére vonatkozólag tett indítványt. Az országgyűlés által megszavazott összeg helyett célszerűbbnek látja, hogy a nemzet háliájára érdemesült írök egy országos adakozásoktól létesítendő alap kamataiból segélyeztesse-nek, a mi tényleg nem kegyandány, hanem a legnagyobb kitüntetés, mely írök érdet. Az indítványtevő szerint a mérnök-egylet a vele rokon természetudományi társulattal együtt van leginkább hivatva ez eszme megpendítésére, mivel ekkép helybizonyíthatja, hogy a századunkat uralgó technikus szellemet nemesak az igazság és jótét, hanem a szépség terén is akarja terjesztetni. Indítványozza tehát, hogy a közgyűlés bizzza meg a választmányt a természetudományi társulattal vállvetve az ügyet akkor megindítani, a mikor az neki célszerűbbnek látszik. A közgyűléssel fogadott indítvány után a gyűlés tiszteletbeli taggá választja Fossenti Károly olasz főmérnököt, aután pedig elfogadta a módosított alapszabályokat s a választmányba nyole új tagot választott a kilépek helyébe.

Színház. *(„Nők az alkotmányban.”)* Febr. 24-én került színe a nemzeti színházban Tóth Kálmán vigjátka, minden tekintetben jó sikerrel. A színház teljessétei volt, a darab oly tetszést aratott, mint már évek óta egyetlen eredeti darab sem, és színészeink derékasán játszottak. E vigjátékból mi is közölnünk mutatványt, melyből az olvasó tudhatja, mily légkörben mozog, hogy a magyar társaslelethől van medítve és felhasználva stadiogonul annak egy része, miket politikai viszonyaink megváltozta nyugított társadalmi életünknek. Magyar jó élog volt, oly vonásokkal és színekkel tarkítani a mesét, melyek körülünk vannak, bizonyos speciális jellegűek s a tajtékpipás, jószívű nyagyácsik, unokafőcsök stb. stereotyp alakjait már más emberekkel helyettesíteni. A kik kivénesiak tudni, mi rejlik a darab címében, azoknak előre is megmondhatjuk — t. i. a míg vidéken színe kerül e darab — hogy itt Balfalván nem az emancipáció és szavazati-jog után jár, hanem ezért folytat harcot, hogy férje az alkotmány által adott jogot megőrizze, képviselő legyen, a család Pestre költözhesen, s a képviselőség-ből származó előjogok és hivatalbeli előléptetések által a fényes körök megnyíljának, a család egyetlen gyermeke: Krisztina kasszony pedig pompás parthiet eszméljon. Szerző sok leleményességgel és humorral szemelte ki azon alkotmányos eszközöket, melyeket Balfalván felhasználhat. A házi bonyodalmat aztán az oldja meg, hogy Balfalvi belesal az országgyűlésben beszédjébe, s politikai szereplése lehetlené valik. A vigjáték alakjai szinten érdekesek. Kifogásunk csakis a vonatott bevezés ellen lehet.

— *(Az a hír jár.)* hogy Mosonyi Mihálynak „Ámos” című operája elveszett a nemzeti színház könyvtárából, hol ez egyetlen példány volt elhelyezve.

— *A kolosvári nemzeti színház* fellállításának ez évi március havában lesz 50-dik évfordulója. A kolosváriak ez alkalomból nagy ünneppétre készülnek.

Szerkesztői üzenetek.

— *Kassán.* G. F. Megkérjük, s egyiket itt, másikat ott fogjuk fölhazánálni.

— *M. P.* A választ ezért hittük fölétegesnek, mert a felelet benne volt a lapban. Jónni fog.

— *U—n L.* Közönnellett vettük és nem sokáig várunk vele.

— *Lajosa Z. K.* Biz ezek nem ítik meg a mértéket. Nagyon szeretnek, ha a velünk együttlakó népekről jó rajzokat kaphatnánk. Egyébránt kérjük ön, írja meg a küldöt: rajzokhoz is a szöveget, s meglehet, hogy a nagyon kezeltetleges rajz dacára is, ügyes közök valamit tobetnek.

Kiadó-hivatali üzenetek. *(Emlék a „Házak s Kultúr” 1868—69-ik évfolyamának tisztán és eszosan bekötött 1. ljes példányai.)* Bövebb értesítést ad Hordós Ferenc ur B. Fűreden. — Szintén előbb az 1869-ik évfolyam. Leveleket így elim alatt: I. Lné. Pest megyeházán 8 sz. végző ajtó — intézhetni.

TARTALOM:

Cikkek: „Gr. Pejácsevich Péter horvát-szlavon miniszter.” — „Nebátska.” Folytatás. — „Az emberiség és történetéből.” — *ei—től.* — „A németek Mont-Valerienben.” — „A szén, mint erőszükségletre nézve nagyfotosságu szer.” — *B. elvez. Lajosló.* — „A vándor-patkány.” — „Nyegyes közlemények.” — „Hírek.” — **Képek:** Gr. Pejácsevich, horvát-szlavon miniszter. — Részlet a párisi Mont-Valerien eről helyszéjből. — Német lohogó a Mont-Valerien fölött. — A szertár Mont-Valerien erőiben. — Galamb-üldözés Páriban az ostromzár alatt.

Felölös szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztő társ: **Szokoly Viktor.** Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum” — A képek **Rusz Károly** műintézetéből valók.

Pest, 1871. Nyomatott az „Athenaeum” nyomdái és irod. részv. társulat nyomdájában.